

16 (339)
31.05.2013

Հրատարակվում է
1999թ. սեպտեմբերից

Հանաչել գիտնասությունն եւ գիտարար, իմանալ զբանս հանճարոյ

ԼՍՐԱՐԱՐ

Лусарар

ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

Lusarar

ՍԱՐԴԱՐԱԿՄԱՏ-95

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՊԱՅԻ ՀՐԱՄԱՅՆԱԿԱՆՈՎ

Անկախ այն բանից, թե ինչպես է ստուգաբանվում «մայիս» բառը, հայ ժողովրդի համար այն ուղղակիորեն ասոցացվում է հաղթանակի հետ, որովհետև մայիս ամսուն էն տեղի ունեցել Ավարայրի և Սարգարապատի փառավոր ճակատամարտերը, Շուշիի ազատագրումը... Այդ հաղթանակների պատմական արժեքը գաղափարական հիմքով թեպետ նույնն է, սակայն յուրաքանչյուր առանձին ճակատամարտ ունի ուրույն պատգամ ու խորհուրդ:

Մենք միշտ շեշտել ենք Ավարայրի բարոյական արժեքը, Սարգարապատի ազգափրկիչ դերն ու Շուշիի՝ ոգեշնչումի մեծ ուժը: Հիշյալ գործոններն, իրոք, ամբողջացնում են հայ ժողովրդի ազգային հպարտությունը և վերստին փաստում մոխիրներից վերհառնելու մեր կամքը: Միևնույն ժամանակ, մայիսյան հաղթանակների մեջ Սարգարապատը կարելի է հատկանշել որպես հայոց պետականության վերականգնման հիմք ու պատեհություն:

1918թ. մայիսի 28-ին աշխարհի քարտեզի վրա կրկին ի հայտ եկավ Հայաստան պետությունը: Ցեղասպանության մղձավանջներից դեռ չթոթափված, շուրջ 700 տարի պետականությունը կորցրած հայության համար դա նման էր հրաշքի: Բայց հրաշքը միայն հեքիաթներում է լինում. Առաջին Հանրապետության ծնունդը կենաց ու մահու կռվի արդյունք էր: Պատմությանը քաջ հայտնի է, որ հստիկոսային Ռուսաստանի նոր ղեկավարությունը, հրաժարվելով պատմապաշտոնից, հետագա մասնակցությունից, իր գործերը դուրս էր բերել Կովկասյան ռազմաճակատից՝ հայերին մենակ թողնելով թուրքական կանոնավոր բանակի դեմ: Այդ պայմաններում ինքնապաշտպանությունն այլընտրանք չուներ, և հայկական զորախմբերին հաջողվեց Ղարաբաղի շրջանում, Բաշ-Ապարանի ու Սարգարապատի մոտ տեղի ունեցած ճակատամարտերում ջախջախիչ հարվածներ հասցնել թուրքական զորքերին: Այդով իսկ կասեցվեց նաև թուրքական բանակի մուտքը Անդրկովկաս:

Մայիսի 26-ին Անդրկովկասյան սեյմը լուծարվեց, և Արդեբանը ու Վրաստանը հայտարարեցին իրենց անկախության մասին: Այնուհետև, անկախ Հայաստանի Հանրապետություն ստեղծման մասին հայտարարությանը հանդես եկավ Հայոց ազգային խորհուրդը. «Անդրկովկասի քաղաքական ամբողջականության համար լուծուճակ է Վրաստանի և Ատրաբեյքանի անկախության հռչակումով ստեղծուած նոր դրութեան հանդէպ Հայոց ազգային խորհուրդը իրեն յայտարարած է հայկական զաւառներու գերագոյն և միակ իշխանութիւնը»: Դա պատմական պահի հրամայականն էր:

Ինքնին պարզ է, որ եթե չստեղծվեր Առաջին Հանրապետությունը, մի քանի տարի անց կազմավորված հստիկոսային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության կազմում Հայաստանը ինքնուրույն հանրապետության կարգավիճակ չէր ունենա՝ դրանից բխող աղետալի հետևանքներով: Եվ պիտի արժանին մատուցել բոլոր նրանց, ովքեր ծանր պայքարի գնով կարողացան թուրքական ճիրաններից փրկել մեր բզկտված հայրենիքի գոնե այդ հատվածը, որի վրա այսօր հպարտ ծածանվում է վերակերտված Հայաստանի Հանրապետության եռագույնը:

Սարգարապատի մարտերում կերտված Հայաստանը բոլոր հայերին է, որ փարոսի նման միշտ կանչում է ի սփյուռս ցրված իր զավակներին: Լսենք հայրենիքի ծայրը նույն այն զանգերի դողանջով, որ 95 տարի առաջ հնչել է Սուրբ Էջմիածնի Մայր տաճարից՝ արծազանքելով շրջակա հայկական գյուղերի եկեղեցիների զանգերի ելևէջներով:

...Շուշին ուղղակի շարունակությունն էր Սարգարապատի: Անկասկած, կլինեն նորանոր հաղթանակներ՝ Մուշ, Սասուն, Ղարս և այլ կարոտաշունչ ամուններով: Եվ որպեսզի այդ հաղթանակները մարմնավորվեն՝ պետք է որ զալիք սերունդները լավ սերտեն հայրենափրկության անփոփոխ դասը: Այն պարզապես մոռանալ չի կարելի:

Շնորհավոր՝ ո՞ր մեր հայրենիքի վերհառնումի տոնը:

«ԼՍՐԱՐԱՐ»

ՎԵՐՋԻՆ ԶԱՆԳ, ՆՈՐԻ ԿԱՆՉ

Վերջին զանգ, վերջին դաս, տարեվերջյան հանդես... Սովորաբար այսպիսի (գուցեն՝ մի քիչ ուրիշ) արտահայտություններով է ամփոփվում շրջանավարտների հրաժեշտը դպրոցական կյանքին, ավանդույթ, որ հատուկ է շատ երկրների, և դժվար է ասել, թե երբ է սկզբնավորվել:

Քրիստոնեությունը աշխարհում առաջինը պետականորեն ընդունած և այնուհետև սեփական գիր ստեղծած և կրթության ու գիտության ճրագը բարձր բռնած հայերիս համար, որ վաճառելով վարդապետներ (ուսուցիչներ) էին պատրաստում՝ երկիրը հոգևոր լույսով լցնելու համար, անկասկած, ավանդույթը գալիս է վաղնջական ժամանակներից: Կարողալով և իմանալով, թե մեր առաջին աշակերտներից Կորյունն ինչպես է ծնրադիր օրհնություն առնում Առաջին Ուսուցիչ Մեսրոպ Մաշտոցից, բնականաբար, նաև երախտագիտություն հայտնում, հասկանում ես, որ դպրամոցի և Ուսուցչի՝ լույսի սերմնացանի նկատմամբ աշակերտի ակնածանքը, հարգանքը ու նաև նրա՝ ամբողջ կյանքում իր սանի հանդէպ ուշադրությունը, դարերի փորձ ունի:

Վերջին զանգը, ըստ էության, այս սիրո խտացումն է: Ժամանակի ընթացքում ձևի առունով այն փոփոխություններ է կրել, բայց բովանդակությունը նույնն է մնացել: Մասնակցեք ցանկացած կրթօջախի տարեվերջյան հանդեսին ու ամեն տարի մասնակցեք և կհամոզվեք, որ նույն հուզմունքն ու ուրախությունն է, տոնական եռուզեռը, բայց և՛ տարբեր:

Երևանի Ա. Շահինյանի անվան ֆիզմաթ դպրոցի Ստեփանակերտի մասնաճյուղը չնայած տարիքով այնքան էլ մեծ չէ, բայց հարուստ կենսագրություն ունի իր ձեռքբերումներով: Այս տարի այն թողարկեց իր 24-րդ շրջանավարտներին, հայկական և ռուսական երկու դասարաններում ընդգրկված 43 աշակերտներին:

Ուրի՞շ է նրանց թախծոն ու խանդավառությունը: Ոչ, ամեն ինչ նույնն է, ինչպես մյուս դպրոցներում: Տոնականորեն զարդարված դասարաններ ու դահլիճ, հուզված ուսուցիչներ ու ծնողներ, ջերմ բարեմաղթանքներ, ծաղիկների առատություն և ամենասիրուն ծաղիկներն իրենք շրջանավարտները՝ կրկին ու պարզ հանդերձով, հայացքներում

խոհեմություն, հասունություն, կարևորի գիտակցում: Արցախի օրհներգի հնչյունների ներքո ներս են բերվում հանրապետության ու դպրոցի դրոշները, և սկսվում է հանդեսը: Փոխտնօրեն Սուսաննա Մկրտչյանի բացման խոսքին հետևում են հայրենասիրական երգն ու պարը: Դահլիճ են մտնում արցախյան Տատիկն ու Պապիկը՝ իրենց օրհնանքը տալու շրջանավարտներին և պատգամը՝ չմոռանալու տղաներին, որոնց կյանքի գնով խաղաղ բացվում են մեր արշալույսները: Դպրոցի տնօրեն Սուսաննա Ներսիսյանը վստահ է, որ թողարկում են արժանավոր սերունդ՝ գիտելիքներով օժտված, քանզի ստացել են ճիշտ դաստիարակություն՝ հիմքում ունենալով հայրենասիրական խոր զգացումներ:

ԼՂՀ կրթության և գիտության նախարարության անունից ջերմ խոսք ասաց փոխնախարար Արմեն Սարգսյանը, ով նաև շրջանավարտի ծնող է: Նա երջանիկ համարեց կյանք մտնող այս սերունդին, քանզի ծնվել ու մեծացել է ազատ ու անկախ երկրում. «Սակայն չէի ասի, թե դուք անհոգ սերունդ եք, քանի որ հաղթանակը պահպանելը, որն ավելի դժվար է, քան այն ձեռք բերելը, ձեր ուսերին է»:

Կարծես երեկ էր, երբ դպրոցական առաջին զանգի դողանջների ներքո այս մանկանց համար բացվեցին դպրոցի հյուրընկալ դռները: Տասնմեկ տարի անց, դպրոցական վերջին զանգի ելևէջները սրտում, նրանք կրկին միասին կանգնել են կյանքի աստիճաններին: Հիմա արդեն հասունության դռներն են բացվել նրանց առջև, և թող Մեծ կյանք տանող ճանփան միշտ կանաչ լինի...

ՀԱՅՈՑ ԳՐԵՐԻ ՏՈՆԸ ԻՎԱՆՅԱՆԻ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Հինգերորդ տարին է՝ չեն աշխատում դպրոցում և ամեն անգամ նրա մոտով անցնելիս հիշում են Մեծ Լոռեցու «Իմ ընկեր Նե-տոն»: Չնայած դպրոցի դռներն իմ առաջ միշտ բաց են, սակայն սովորություն չունեն առանց հրավիրելու... իսկ երբ հրավերի են արժանանում, ուրախության չափ ու սահման չի լինում: Եվ ահա դպրոցի վաստակաշատ ուսուցչուհի, առաջին դասարանի դասվար Ռազմելա Սարուխանյանի հրավերով դպրոցում եմ:

Այդ օրն Իվանյանի միջնակարգի 19 երջանիկ մանուկներ Հայոց գրերի տոնն էին նշում: Արդեն գրաճանաչ են, տասը տղա և ինն աղջիկ, զինված Մեսրոպ Մաշտոց Սուրբ ամենամեծի ստեղծած «զինվորներով», յուրաքանչյուր կրծքին այբուբենի մեկ կամ երկու տառ, ծաղկեփնջերով ու փուչիկներով դուրս եկան առաջին դասարանի դասասենյակից և ավագ դպրոցակիցների բուռն ծափահարությունների և ուրախ զոչյունների ներքո հայարտորեն մտան ծնողներով ու ուսուցիչներով լեփ-լեցուն դահլիճ: 19 երջանիկներ հպարտ կեցվածքով տեղ գրավեցին Մեսրոպ Մաշտոցի մեծադիր դիմանկարի դիմաց կահավորված սեղանների շուրջը՝ Հայրենիք-Արցախ-Խաղաղություն պատահանները բարձրացրած: Դպրոցում նոր էին նշել Հովհաննես Թումանյանի ծննդյան տարեդարձը: Ահա ինչու թումանյանական ոճով սկսեցին իրենց առաջին «քննությունը»: Հանդեսը բացում է Արենը, իսկ Ալիշը շարունակում է.

«Հե՛յ, լսեցեք, ականջ արեք Մանուկներին հայ ազգի, Սիրուն մայրեր, ուսուցիչներ, Լավ ուշք դրեք մեր խոսքին: Մենք ամենքս հյուր ենք այստեղ, Մեր հարազատ դպրոցում, Հերթով գալիս ու գնում ենք, Հուշեր թողնում ձեզ բազում: Այնուհետև շարունակում է Այուզանան.

- Անց են կենում տարիները, Դառնում անցյալ՝ գեղեցիկ, Բայց գալիս է նոր սերունդը, Փոխարինում նախորդին:

Գիր են սերտում մանուկները, Որ հայ ազգը միշտ ծաղկի, Որ մանուկը հայոց ազգի Հայոց լեզուն սովորի:

Գիրն է անմահ, լավ իմացեք, Որ գրվում է դարերդար, Երենկ նրան, որի գիրը Կապրի հավերժ՝ անդադար:

Հե՛յ, լսեցեք, ականջ արեք Մանուկներին Իվանյանի, Նայեք, տեսեք ինչ ուրախ ենք, Տոնն է հայոց գրերի: Երջանիկ է այն ազգը, Որն ունի իր գիրն ու լեզուն, Այսօր մենք ուրախ ենք, Որ հայոց լեզուն ունենք Ու խոսում ենք հայերեն:

Այնուհետև մեկը մյուսին շարունակելով, արտասանում են՝ «Գարունը հայերեն է գալիս», և հնչում է «Հայերեն երգենք» երգը: Դասվարի այն հարցին, թե ինչ է կատարվում այստեղ, Աննան պատասխանում է.

- Այսօր մենք տոնում ենք Հայոց գրերի տոնը: Արդեն ավարտել ենք «Այբբենարանը» և կարող ենք գրել գրագետ ու խոսել հայերեն.
Ուսուցչուհին պատմում է հայ ժողովրդի կազմավորման, հայոց գրերի անհրաժեշտության մասին և որ՝ 405թ.
Մեսրոպ Մաշտոց Սուրբ ամենամեծ Աստծո գորության մեր գիրն ստեղծեց, Սեր ազգը կործանման ահից փրկեց Ու մեր ձեռքում հավերժության բանալին դրեց:
Ալիշն ամենայն լռությամբ Ս. Մաշտոցի դերն է կարդում.
...Ով Մեծ Արարիչ, աղոթքս լսիր, Փրկիր հայ ազգին կործանման ահից Սուրբ հոգով օծիր միտքս տանջահար,

Գրեր պարզկիր ազգիս ստեղծարար:

Ուզում եմ կերտել տառերը Հայոց, Որ ընդմիշտ ապրի սերունդը Հայոց, Սուրբ հոգի, իջիր գրչիս ու մտքիս, Թև առնեն փրկիչ տառերը ազգիս:

Երգում են «Այբ-Բեն-Գին»-ը, և աշակերտներին յուրաքանչյուրը ներկայացնում է իր տառը:
Շատ հետաքրքիր էր նաև Հայոց գրերի տոնի երկրորդ մասը: Ծնողներն ու շի ուշով լսում էին ուսուցչուհու և սաների երկխոսությունը ժողովրդական բանահյուսության մասին: Երեխաներն օրինակներ բերեցին ժողովրդական բանահյուսության նմուշներից. հեքիաթներ, շուտասելուկներ, առած-ասացվածքներ, էպոս-առասպելներ, սուտասելուկներ և այլն:

1958-1959 ուստարում ես բախտ եմ ունեցել դասավանդել առաջին դասարանում, որն ինձ համար առաջինն ու վերջինն էր, այն ժամանակ 7 տարեկանից էինք առաջին դասարան ընդունում, բայց ժողովրդական բանահյուսության շատ քիչ նմուշների մասին խոսք կար, իսկ հիմա... լսում են ու համեմատում՝ կյանքը որքա՞ն առաջ է գնացել... Տիկին Սարուխանյանի այն հարցին, թե սու-

տասելուկներն ինչ են սովորեցնում, Ալեքսանդրը պատասխանում է. «Սուտասելուկները մեզ սովորեցնում են սուտ չխոսել, որովհետև ստին ամսիջապես հակադրվում է ճիշտը, որովհետև՝ «ստի ոտքը կարճ է»: Լսում են մեր այս թողովարտ մանուկներին ու մտածում. «Մենք մեր երեխաներին սովորեցնում ենք սուտ չխոսել, իսկ մեր հարևան կիչեցյալը սուտը պետական քաղաքականության հիմք է դարձրել, սուտ պատմություն հորինել և հորինում է ու աշխարհով մեկ Եհովայի վկաների նման տարածում, և նույնիսկ մեր երեխաներին չենք հիշեցնում, որ այդ երկրում սուտն ու կեղծիքն է իշխում, մենք չենք ուզում պղտորել մեր մանուկների մաքուր հոգիները:

Լսում են նաև մեր էպոսի մասին: Արենը համարձակ ասում է. «Սասունցի Դավիթ» էպոսի հերոս Դավիթը հայ ժողովրդի երագած առնական, հզոր ուժի տեր կերպարն է, իսկ Էդիկը լրացնում է. «Դավիթն ազնիվ է ու քաջ: Նա չի հարձակվում քնած թշնամու վրա, Տիգրանն ավելացնում է.
Ով քնած է, արթուն կացեք, Ով արթուն է, ելեք, կեցեք, Ով կեցել է, գենք կասեցեք, Չենք եք կապել, ծի թամբեցեք, Չի եք թամբել, ելեք, հեծեք, Հետո չասեք, թե մենք քնած, Դավիթ գող-գող եկավ գնաց...

Ահա մեր դաստիարակությունը. դեռ դարեր առաջ մեր հերոսը քնած թշնամուն չի վնասել, արդար մարտի է կոչել, իսկ այսօրվա Մորելուկ պետության զինվորական սպան գողեգող մտնում է հայ սպայի սենյակը ու քնած մարդուն կացնահարում ու «հերոսի» կոչում ստանում, իսկ մենք դարձյալ մեր մանուկներին այդ մասին չենք հիշեցնում՝ մտածելով՝ ինչո՞ւ իզուր տեղից այլայլվեն նրանց սրտերը, թող մեր հարևանե-

րը որքան ուզում են, վայրահաչոց տան, մանկապարտեզի երեխայի հոգին էլ թունավորեն՝ ասելով որ իրենց թիվ մեկ թշնամին հայն է, ինչպես իրենց ցնորամիտ նախագահն է բարբառում:

Այո, ճիշտ է ասում Թամարիկը. «Մեր էպոսը սովորեցնում է լինել ազնիվ, արդար, խաղաղասեր ու հայրենասեր, նույնիսկ քնած թշնամուն չհարվածել, քանի որ ժողովրդական ասածն ասում է՝ «Օձը որ օձ է, քնած մարդուն չի խայթում»:

Ծնողները գոհ մնացին նաև «Ծիտը» հեքիաթի բեմադրությունից, որտեղ Ալիշն ու Թամարան, Դավիթն ու Աննան, Տիգրանն ու Սյուզաննան իրենց դերերով ցույց տվեցին, որ կարող են լավ դերասաններ դառնալ: Վերջում ծնողներից մի քանիսը սրտի խոսք ասացին ուսուցչուհու հասցեին, ի սրտե շնորհավորեցին երեխաներին գրաճանաչ դառնալու առթիվ և նվիրեցին փոքրիկ գրատախտակներ: Շնորհավորական խոսք ասացին հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի Անահիտ Մարտիրոսյանը և դպրոցի տնօրեն Գուրգեն Դուլյանը:

Բոլորն էլ գոհ են Ռազմելա Սարուխանյանի մանկավարժական գործունեությունից: Ես նրան գիտեմ 1995 թվականից՝ համատեղ աշխատանքից: Նա օրինակելի դասվար է, մեծ եռանդի տեր, նվիրված ու չափազանց հոգատար իր սաների նկատմամբ: Փնջային մեթոդիավորման աշխատանքների վերականգնման օրերին բախտ եմ ունեցել ներկա լինել նրա վարած դասերին և քննարկման ժամանակ լսել Նորագյուղից, Սարգսյանից եկած դասվարների գովեստի խոսքերը, որոնք ասում էին. «Շատ էինք լսել ընկեր Սարուխանյանի լավ աշխատանքի մասին և երագել մեկ անգամ լսել նրա դասը, այսօր մենք համոզվեցինք, որ իրոք, նա վարպետ դասվար է...»:

Երրորդ անգամն է, որ մասնակցում եմ վաստակաշատ ուսուցչուհու կազմակերպած Այբուբենի տոնին: Տարիներ են անցել, և նկատել եմ, որ մեծ փոփոխություններով է անցկացնում յուրաքանչյուր միջոցառում, ու պարզ երևում է, որ նրա դասարանում ապահովված է կրթական չափորոշիչների բարձր մակարդակ: Հաճելի զուգահեռություններ այսօրվա 12-րդիցների Այբուբենի տոնին էլ եմ մասնակցել: Ընկեր Սարուխանյանն այն ուստարվա շրջանավարտների առաջին ուսուցիչն է և այսօրվա առաջին դասարանցիներով ընդունելու է նստաձեռք, սակայն կարող է պատահել, որ 2013-2014 ուստարում արդեն չչարունակի աշխատանքը, քանի որ առջևում թոշակի անցնելու խնդիր կա, և 43 տարվա մանկավարժական աշխատանքով ծանրաբեռնված ուսուցչուհին իր այս տարվա առաջին դասարանը փոխադրելով երկրորդ դասարան, տեսնես որ երջանիկին է բախտ վիճակվելու ընդունել նրա դասավարությունը: Դե, ինչ արած, ինչպես իր սանիկներն են ասում.

Անց են կենում տարիները, Դառնում անցյալ՝ գեղեցիկ, Բայց գալիս է նոր սերունդը՝ Փոխարինում նախորդին...

Չնայած ոմանք դժգոհում են, որ թռչակահասակ մանկավարժներին ազատում են աշխատանքից, բայց պետք է այն էլ իմանալ, որ խորհրդային շրջանում կանայք թոշակի էին անցնում 55 տարեկանից, իսկ տղամարդիկ՝ 60, բազմաերեխատեր կանայք՝ 50 տարեկանից: Իսկ հիմա կին թե տղամարդ թոշակի են անցնում 63 տարեկանից: Այնպես որ, այսօրվա թոշակի անցնող ուսուցչուհիներին բախտ է վիճակվել 8-13 տարի ավելի աշխատել, քան խորհրդային շրջանի ուսուցիչները, բայց բացառություններ լինում են և շարունակում են աշխատել...

Այսպես թե այնպես, բարի մաղթանքներ թողնելով սարուխանյանական 1-ին և 12-րդ դասարանցիներին և բազմավաստակ ուսուցչուհուն, մեծ բավականություն ստացած՝ հեռանում եմ դպրոցից:

Գնահատանք ՄԵՏԱՐՄԱՆ ՄԻՋՈՅԱՌՈՒՄ ՆՎԻՐՎԱԾ ՕԼԻՄՊԻԱԴԱՆՆԵՐՈՒՄ ՀԱՂՈՒՆԵՐԻՆ

Օրերս Մարտունու մշակույթի պալատում տեղի ունեցավ մեծարժան գերեկույթ: Այդ օրը՝ Վերջին զանգի նախօրեին, ուշադրության կենտրոնում էին դպրոցական օլիմպիադաների հանրապետական և համահայկական փուլերում նշանակալի արդյունքներ գրանցած շրջանի աշակերտները և նրանց ուսուցիչները: Մեծարժան գերեկույթին գնահատանքի արժանացան նաև արվեստի, մշակույթի, սպորտի բնագավառում ձեռքբերումներ ունեցած աշակերտներն ու ուսուցիչները:

Միջոցառմանը ներկա էր շրջվարչակազմի ղեկավար Նելսոն Սողոմոնյանը: Շրջանի 29 աշակերտներ և 26 ուսուցիչներ մեծարվեցին և արժեքավոր նվերների արժանացան շրջկենտրոնի գործարարներ Հենրիխ Բարսեղյանի, Հայասեր Գասպարյանի, Անդրեյ Գրիգորյանի, Էդուարդ Ղազարյանի կողմից: Ներկա էին նաև բարերարները:

Յուրաքանչյուր ազգ, ժողովուրդ ճանաչման է հասնում համընդուն զավակների շնորհիվ: Հայ ազգն այս առումով առավել քան բախտավոր է, քանի որ ունի այնպիսի զավակներ, ովքեր հայի պատիվն ու անունը բարձր են պահում, ովքեր աշխարհին ներկայացրել են հային որպես քաղաքակիրթ և բարձր ինտելեկտ ունեցող ազգի: Այս ուղղությամբ քայլերը սկսվում են դպրոցից: Դպրոցական տարիներին է հիմնականում դրվում գիտելիքների ու կարողությունների հիմքը, որի վրա հետագայում ձևավորվում է այն ներուժը, որն ի վերջո լուրջ ձեռքբերումների է տանում:

Միշտ էլ մտավոր բարձր կարողություններով օժտված հայ երեխաների կողքին են եղել մեր բարերարները, մեծահարուստները՝ նրանք, ովքեր շահագրգռված են եղել այսօրվա ու ապագայի, ովքեր գիտեին գիտելիքի հարգն ու կարողանում էին այն գնահատել: Այսօր էլ հաճելի է տեսնել մեր գործարարներին՝ բարձր գիտելիքներով օժտված սովորողների կողքին, խրախուսողի կարգավիճակում:

Այս երեխաները ծնվել ու մեծացել են խաղաղ պայմաններում: Բարեբախտաբար, նրանց համար պատերազմը լույ ծնողների, տատիկ-պապիկների, ավագների պատմություններում է ու հիշողություններում: Նրանց բաժին է ընկել իրենց վրա զգալու և վաղն արդեն պատասխանատու գտնվելու պետականաշինության կարևոր գործում: Աճող սերունդը գիտակցում է որպես կարևորությունը, ինչը նշանակում է պատերազմում, մարտի դաշտում ձեռք բերած հաղթանակի ամրագրում: Գուցե դրա արտահայտություններից մեկն էլ ենք այն է, որ փորձում են ժամանակին և ճիշտ կողմնորոշում գտնել գիտելիքների հարուստ աշխարհում, սովորել ավելի լավ, ինչի համար պետությունը տարեցտարի լայն հնարավորություններ է ստեղծում՝ նոր, հարմարավետ ու կահավորված դպրոցական շենքեր կառուցելով, հների նորոգումով, բարեփոխումներ մտցնելով կրթական համակարգում:

Շրջվարչակազմի ղեկավար Ն. Սողոմոնյանը նշեց, որ մեր հետագա հաղթանակների համար պատասխանատվությունն ընկած է վաղվա երկրի ղեկավարների վրա, ինչը պարտավորեցնում է ավելի լավ սովորել, ավելի բարձր գիտելիքներ ձեռք բերել: Օլիմպիադաներում հաղթանակները համարեց բոլորինս, քանզի յուրաքանչյուրը մաս ունի դրանում: Մաղթեց, որ դրանք գալիք տարիներին ավելի շատ լինեն, ինչը հպարտանալու առիթ կհանդիսանա: Խաղաղ պայմաններում ունեցած հաղթանակները համարեց պատերազմի դաշտում հաղթանակների շարունակություն ու այստեղ ձեռք բերած մեծ նվաճումները՝ յուրօրինակ հերոսություն:

Շրջվարչակազմի ղեկավարը, տեղակալը, աշխատակազմի կրթության բաժնի վարիչը, Մարտունու քաղաքապետը բարերարների հետ միասին դպրոցականներին ու նրանց ուսուցիչներին պատվոգրեր ու նվերներ հանձնեցին:

Օլիմպիադայի հաղթողներին իրենց կատարումներով շնորհավորեցին մշակույթի պալատի երգիչները:

Միջոցառումը յուրաքանչյուր ստեղծարարի գիտելիքն ու նրա կրողը:

ԲՆՕՐՐԱՆ

ԿԵՐՏԵՆԷ ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ ԸՆԴԱՐԱՄՅԱԿՆԵՐԻ ՊԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Չայ, Չայաստան, Արցախ... Այս երեք բառերը միշտ ուղեկցվել են դաժանություն, տառապանք, արյան հեղեղ, կյանքի գնով, անկախության պահպանումը բառերով ու բառակապակցություններով: Ու չնայած դրան, մեր բնիկական ժողովուրդը միշտ կարողացել է հաղթահարել բոլոր դժվարությունները և դավիճակներով զարդարելով զոհված հերոսների շիրմաքարերը՝ վառ պահել նրանց անունները: Բայց օրհասական պահերին, երբ հայ ազգը պետք է դառնա մեկ բռունցք ու միասնական լինի, ցավոք, հայտնվել են ազգադավեր, որոնք միանալով օտարին, խանգարել են մեր հինավուրց ազգին իր զարգացման ճանապարհին:

Նմանների պատճառով մեր տիգրանմեծյան երկիրը հայտնվեց դժվար կացության մեջ, նրանց պատճառով վերացան Արշակունյաց և Կիլիկյան թագավորությունները, բաժանբաժան դարձանք, ցրվեցինք աշխարհով մեկ ու ցրված ենք մինչև հիմա:

Բայց որպեսզի մեր երկիրը կանգուն մնար, մեր ազգի հայրենասեր քաջորդիները հայապահպանման վեհապանձ գործը հենց մեր ժողովրդի արարման առաջին օրվանից վերցրել են իրենց ձեռքը, երիտասարդների մեջ սերմանել հայրենասիրական ու մարդկային արժանիքներ՝ հային բարձրագույն մտածելակերպով ու խելքով հասցնելով 21-րդ դար:

Մեր ազգի նահապետ Չայկը, սպանելով Բելին, դրեց մեր երկրի հիմքը ու իր որդիներին

և թոռներին հորդորեց, որ բարձր պահեն Չայաստան անունը, հայրենիքը բարձր դասն մնացած բոլոր արժեքներից, հորդոր, որը դարձավ հայի միակ ու հուսալի գեները բարբարոս հրոսակների դեմ պայքարում: Եվ այնպես չէ, որ Չայկի ժառանգներն ականջի հետև գցեցին նրա հորդորը կամ էլ ձևակերպեցին կատարեցին: Ոչ: Այդ դեպքում մենք հիմա ուղղակի չէինք լինի: Չայն այդ հորդորի իրականացումը դարձրեց իր կյանքի իմաստը մի քանի հազարամյակ շարունակ: Ու թեկուզ միշտ էլ կային դավաճաններ, վախկոտներ ու հայրենիքի արժեքը չհմացողներ, հայը կանգուն մնաց և բարգավաճեց՝ իր հետևից տանելով դրանց, երբեմն նույնիսկ ճիշտ ուղու վրա դնելով:

Չայի գլխին թափվող արհավիրքները տարիների հետ էլ ավելի էին սաստկանում ու դժոխային տեսք ստանում: Եվ դրա գագաթնակետը եղավ 1915 թվականը: Թուրք ոճրագործն այժմ էլ իր զենքն ուղղեց Արևմտյան Չայաստանի բնակչության դեմ և սկսեց իրականացնել ցեղասպանություն: Այդպիսի դաժանության միջով աշխարհի ոչ մի ժողովուրդ դեռ չէր անցել: Բայց հայը դրան էլ դիմացավ ու ճյուղերից և քարերից բռնվելով՝ փրկվեց ամբողջովին արյան հեղեղի մեջ խեղդվելուց և ոտքի կանգնելով՝ ու դեռ մոր, հոր, որդու և կնոջ մահը չողբացած, կրկին ձեռքը վերցրեց գեները ու կանգնեց թուրք հրոսակների դեմ՝ 1918թ. մայիսին կերտելով ազատ ու անկախ

Չայաստան՝ հայերի դարավոր երազանքը, որը, ցավոք, երկար կյանք չունեցավ, և Չայաստանը ազատվելով բարբարոս թուրքի լծից, ընկավ ստալինյան բռնապետության իշխանության տակ: Եվ երկար ու դաժան 70 տարիների ընթացքում հայը կրկին հալածվեց, կրկին տանջվեց, կրկին պառակտվեց, բայց չկորցրեց իր ինքնությունը, իր պատմությունը:

1988 թվական... Այս տարեթիվը դարձավ մեկն այն տարեթիվերից, որոնք սիրով են պատվում օրացույցի վրա: Չայը, Սպիտակի երկրաշարժի փլատակների կողքին կանգնած, կրկին պիտի մոռանար իր ցավն ու վիշտը և իր ողջ ուշադրությունն ու ներուժն ուղղեր դեպի պատմական Չայաստանի դրախտային ու գողտրիկ անկյունը՝ Արցախ:

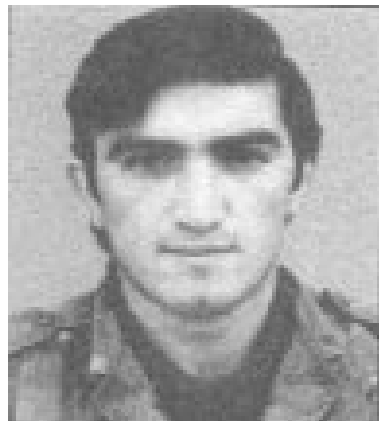
Աղբեղանակալ իշխանության կողմից հրահրված պատերազմի ու Արցախն Արևմտյան Չայաստանի օրինակով հայաթափելու քաղաքականության դեմ իր ողջ հասակով կանգնեց հայը, և սկսվեց մի գոյամարտ, պարտադրված պատերազմ: Չայի համբերության բաժակն արդեն լցվել էր, պետք է վճռական և վերջնական հարված հասցվեր թուրքին ու նրանց կեղծ երկրին: Մեր երկրի անկախությունը վերականգնելու համար հայը կրկին բռունցք դարձավ: Կռվում էին ոչ միայն արցախցիներն ու հայաստանցիները, այլև պատերազմի գույժը լսած ու Արցախ աճապարած

Սփյուռքի հայորդիները: Ավոն և նրա նման շատ-շատերն իրենց կյանքը դրեցին մեր երկրի հիմքում, ու նրանց սխրանքի միջոցով 20-րդ դարի վերջին տասնամյակում մենք ունեցանք երկու անկախ ու հզոր երկիր՝ Չայաստանի Չանրապետություն և Լեռնային Ղարաբաղի Չանրապետություն:

Չայ ազգի պատմության համար բացվեց մի նոր էջ: Ու որպեսզի հայը կարողանա դիմակայել 21-րդ դարի մարտահրավերներին, որպեսզի այլևս չանցնենք պատերազմի արհավիրքների միջով, հայ երիտասարդներին պետք է ճիշտ ուղու վրա դնել, իսկ ճիշտ ուղին երկու տասնամյակ առաջ մեր պապերի կռած հերոսական ոգին է: Պետք է ամուր պահել այդ ոգին, որպեսզի կարողանանք պայքարել ու ապրել, ապրել ու վերականգնել մեր կոխկրտված իրավունքները: Պետք է կարողանանք աշխարհին ապացուցել, թե ով է հայը ու որտեղից է գալիս, որպեսզի նրանք էլ չհավատան թուրքերի կողմից տարածվող ստերին: Պետք է վերակերտենք ինքներս մեզ: Ու դա մենք կարող ենք: Դա է ապացուցում մեր պատմությունը: Չպետք է մոռանալ մեր հազարամյակների պատմությունն ու կերտել նորագույն հազարամյակների պատմությունը՝ ավելի պայծառ ու երջանիկ...

Գառնիկ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ
ԱրՊՅ, Լրագրություն, 1-ին կուրս

ԿՅԱՆՔՆ ԱՆԻՄԱՍ ԿԼԻՆԵՐ ԱՌԱՆՑ ՄԱՅԻ

«Կյանքը կկորցնեմ իր իմաստը, եթե չընդհատվեմ»: Այս միտքն էր իր համար նշանաբան ընդունել Արցախի անկախության նվիրյալ զավակներից մեկը՝ 2-րդ Պաշտպանական գնդի հրամանատարի տեղակալ, մայրո Չայկ Չակոբյանը, ով ապրեց ընդամենը քսանհինգ տարի, սակայն հասցրեց անցնելու իրենց թողնել ողջ Արցախում ու հարազատ Սոս գյուղի դպրոցն իր անունով կոչելու պատիվը վաստակեց:

Չայկն առեղծված էր, ու մենք այդպես էլ չկարողացանք մինչև վերջ բացահայտել ու հասկանալ: Նա Արցախյան պատերազմի այն սյուներից էր, ում վրա հենվում էին, ում ապավինում էին, ումից ուժ էին առնում հաղթանակի, անկախության հանդեպ թերահավատները, իրենց ուժերին անվստահ մարտիկները, վախեցած մայրերն ու կանայք: Նրա հայրենասիրությունն անչափելի էր, անսահման՝ վեր բոլոր կարգի սերերից, անգամ մայրական սուրբ սիրուց: Չայկը սիրահարվեց հայրենիքին դեռ պատանի հասակում ու այլևս մոռացավ ամեն ինչ, ամենքին, անգամ իրեն: Նրա ուղեղին, սրտին, ողջ էությանը իշխում էր հայրենասիրությունը: Շատերն էին դժվարանում հասկանալ նրան, գրեթե՝ ոչ ոք: Չէին հասկանում, բայց հավատում էին ու վստահում:

Չակասական էր Չայկը: Մարտի դաշտում նա դաժան թշնամի էր, ամենա սպանում էր թուրքին, չէր խղճում, չէր երերում: Իսկ մարտից հետո գերի ընկած թուրքի միակ պաշտպանն էր դառնում, արգելում յուրայիններին՝ մատով անգամ դիպելու: Անգեմ ու անպաշտպան գերին նրա համար դադարում էր թշնամի լինելուց, նա

պարզապես մարդ էր, ում սպանելը ոչ միայն հանցանք է, այլև պատիվ չէ, անբարո է անգամ: Չայկի ջանքերով ազատ էր արձակվում իր իսկ կողմից գերված թուրքը: Երախտապարտ թուրքը խոստանում է պատերազմի ավարտից հետո գտնել Չայկին ու երախտագիտություն հայտնել:

Չայկը խստապահանջ հրամանատար էր մարտի դաշտում, սակայն, բարի ու հոգատար ընկեր՝ ճակատամարտից հետո: Նա, ընդհանրապես, ամեն ինչում ձգտում էր լինել կատարյալ, անթերի: Եթե մարտիկ ես, ապա պետք է լինես քաջ ու անվախ, եթե հրամանատար ես, լինես առաջին գծում, առաջինը մետվես մարտի, պահպանես զինվորի կյանքը:

Եթե ընկեր ես, պետք է նվիրվես ամենացորր, լինես անշահախնդիր, եղբոր պես:

Դպրոցական տարիներին հաճախակի էր մասնակցում օլիմպիադաներին, հասնում հաջողությունների, երազում էր դառնալ բուսաբան: Դեռ մանկուց սիրում էր ծառ տնկել, պատվաստել: Սակայն ավարտեց Երևանի «Մյուզ կոնցերն» իրավաբանական ինստիտուտը:

Չայկն ընկերներ ուներ նաև Երևանում: Նամակագրական կապ ուներ Արտակ Դավթյանի հետ, որի հետ դպրոցական էքսկուրսիայի ժամանակ էր ծանոթացել: Չայկն իր նամակներում պատմում էր մոր սկսված Արցախյան շարժման, ինքնապաշտպանության պատրաստվող արցախցիների մասին: Նա թերևս իր հայրենասիրությամբ վարակեց Արտակին, որը նույնպես դարձավ հայրենիքի նվիրյալ զինվոր: Այսօր նա Երևանի Վ. Սարգսյանի անվան զինվորական ակադեմիայի հրամանատարներից է:

Տարիներ առաջ, 1998թ. հեռուստացույցով իմացավ իր արցախցի ընկերոջ մահվան մասին ու շատ վշտացավ: Նամակով իր ցավակցությունը հայտնեց Չայկի մորը՝ Ռազմելա Իսախանյանին ու պատմեց, որ Չայկի անունը բարձր են պահում այնտեղ սովորող սուսցիները: Արտակը չի մոռացել իր հայրենասեր ընկերոջը և նրա հիշատակին նվիրված միջոցառում կազմակերպեց սուսցի ուսանողների մասնակցությամբ:

Մոր համար հաճելի է լսել այս ամենը: Չնայած անտանելի է վիշտը, կորուստը՝ անչափելի ու անվերադարձ, սակայն վշտահար մոր համար ամենաչնչին ուշադրությունն անգամ հաճելի է:

Այսօր մեծ հայրենասերի մայրը մխիթարվում է նրանով, որ զավակի անունը ոչ միայն իր շուրթերին է, այլև սուսցի յուրաքանչյուր երեխայի շուրթերին, որ դպրոցն իր զավակի անունն է կրում: Այժմ դպրոցն է իր զավակը, դպրոցը, որին ամեն օր իր տան պատշգամբից հայացքով շոյում է այնպես, ասես որդուն է շոյում: Մխիթարանք է նաև այն, որ թող Չայկի անունն է կրում ու սովորում Չայկ Չակոբյանի անվան դպրոցում:

Կյանքը շարունակվում է, չէ՞ որ հենց դրա համար գոհվեց Չայկը: Բայց միևնույն է, այն արդեն անդարձելի փշրված է, փշրված ոչ միայն մոր, այլև միակ ու սիրելի քրոջ՝ Լուսինեի համար:

Լուսինեն պաշտում էր եղբորը, հպարտանում, բայց նաև հրաժարվում հավատալ, որ եղբայրն այլևս չի վերադառնա, իր հոգատար ու սիրառատ եղբայրը, չնայած երբեք ի ցույց չդրեց սերը: Լուսինեն այնպես էր ուզում գրկել եղբորը, համբուրել, գուրգուրել, սակայն Չայկ տղամարդու տեսակը հեռու էր նման կանացի քնքշություններից: Չայկն այլ կերպ էր արտահայտում սերը, արտահայտում էր գործով, հոգսն իր վրա վերցնելով: Կյանքն այնպես էր հեշտ ու թեթև էր, երբ կողքին Չայկն էր ապրում...

Չայկ Չակոբյանն այսօր քառասուն տարեկան կլինի, կլինի գնդապետ, գեներալ կամ մարշալ: Չհասցրեց դառնալ, մնաց հավերժ քսանհինգ տարեկան: Դպրոցի պատին քանդակ դարձավ, հուշատախտակին՝ նկար, գերեզմանոցում՝ արձան, իսկ ապրողներին սրտում ամժառ հուշ դարձավ...

Չայկ, դու քո մահով իմաստավորեցիր կյանքը, գիսաստղի պես մի պահ փայլատակեցիր ու հեռացար, հեռացար, որ վերադառնա...

Գիսաստղերը երբեմն-երբեմն վերադառնում են:

Սոսաննա ՉԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Գ. Սոս

ԻՄ ՉԱՅՐԵՆԻ ԵՉԵՐՔԸ

Չայոց լեռնաշխարհի մի մասնիկն է Աստղաշենը: Գյուղը հետաքրքիր պատմություն ունի, հետաքրքիր պատմական հնություններ ու վայրեր: Գյուղից վերև Սանգյար տեղավայրն է, որը հայտնի է իր ստորգետնյա քարանձավով և բազմաթիվ հետաքրքիր քարերով (աստղեր, ծովային փոքր կենդանիների քարացած մարմիններ, արծվի թև): Վաղուց ճանաչված վայր է դարձել Սանգյարը: Հետաքրքրության համար շատերն են այցելում և հավաքում այդ մասնիկները: Բայց ամեն անգամ մի միտք տանջում է մարդկանց, թե որտեղից են այդ հրաշք քարե աստղիկները: Եվ գուցե հենց այդ պատճառով գյուղի նախկին անվանումը՝ Դաշբուլաղ (նշանակում է՝ «Քարե աղբյուր»), անվանվեց Աստղաշեն: Սակայն երբևիցե գյուղի պատմությունը չի ուսումնասիրվել: Կարելի է ենթադրել, որ մինչև գյուղից ունենալը գյուղը եղել է ջրային տարածք, գուցե ծով կամ լիճ: Պարզվել է, բացի աստղերից, կան բարացած ծովային ջրիմուռների, կենդանիների մասնիկներ: Եվ հետագայում կլիմայական փոփոխությունների հետևանքով առաջացել է ցամաք: Եթե հաջողվի գյուղը հրավիրել հնէաբանների, թերևս ուսումնասիրելով տարածքը, կգտնվի հանելուկի պատասխանը:

Չայկական բնօրրան է Աստղաշենը՝ հարուստ եկեղեցիներով,

խաչքարերով և այլ հնություններով: Գյուղը բաժանված է երկու մեծ թաղամասերի: Բնակիչների հավաստմամբ՝ ծորի մի կողմից աղբեջանական թաղամաս է եղել: Ընդ որում, դպրոցի աշակերտների զգալի մասը նույնպես եղել են աղբեջանցիներ: Արցախյան շարժման ժամանակ նրանք լքել են իրենց տները և փախուստի դիմել: Արցախյան ազատագրական պայքարում իր ուրույն և նշանակալից տեղն է ունեցել Աստղաշենը: Եվ պատահական չէ, որ գյուղի նահատակված 12 ազատամարտիկների հիշատակը հավերժացնող հուշակոթողը դարձել է գյուղի պատմության էջերից մեկը: Իսկ գյուղի քաջ տղաները համարվում են 12 աստղերը, որոնք գիշեր ու գոր երկնքից շողում են՝ լուսավորելով Աստղաշենի երկնականաբար:

Հուսանք, որ Արցախ աշխարհում կտիրի հավերժ խաղաղություն, և նրա գրկում էլ կշենանա ու կզարգանա հայոց պատմական գյուղերից մեկը՝ Աստղաշենը:

Մարիամ ԱՐԱՋԱՆՅԱՆ
ԱրՊՅ, Լրագրություն, 1-ին կուրս

ԵԶՐԱԳԻՏ

ԼՂՆ Աժ ՓՈԽԱՆՆՅՈՒԿ ԳԱՎԱԹԸ՝ ՆՈՐԻՅ ՄԵԾ ԹԱՂԵՐԻ ԴՊՐՈՅՈՒՄ

Մայիսի 14-16-ը Ստեփանակերտի համարակերտական մարզադաշտում կայացավ ԼՂՆ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների 3-6-րդ դասարանների աշակերտների միջև ԼՂՆ Ազգային ժողովի գավաթի հերթական խաղարկության հանրապետական փուլը:

Մրցումներին, որն անց է կացվում ԼՂՆ Ազգային ժողովի հովանու ներքո, ավանդաբար Մայիսյան եռատոնի տոնակատարության օրերին մասնակցում են Ստեփանակերտի քաղաքային և շրջանային փուլերում հաղթող ճանաչված 3-6-րդ դասարանների սովորողները:

Այս տարի հանրապետական փուլին մասնակցում էին.

- Ստեփանակերտ քաղաքի հ. 1 հիմնական դպրոցի թիմը,
- Ասկերանի միջնակարգ դպրոցի թիմը,
- Մարտունու շրջանի Բերդաշենի, Սոսի, Գիշու, Ղուզե ճարտարի դպրոցների հավաքական թիմը,
- Մարտակերտի հ. 1 ավագ դպրոցի թիմը,
- Չաղարի շրջանի Մեծ Թաղերի միջնակարգ դպրոցի թիմը,
- Շուշիի Խ. Աբովյանի անվան հիմնական և Մուրացանի անվան ավագ դպրոցների հավաքական թիմը,
- Շահունյանի շրջանի Քարվաճառի միջնակարգ դպրոցի թիմը,
- Քաշաթաղի շրջանի Բերձորի հ. 1 միջն. դպրոցի թիմը:

Յուրաքանչյուր դասարանից մասնակցում էին 2 տղա և 2 աղջիկ:

Մրցումների ծրագրով նախատեսված էր՝

- Վագր 60մ (3-րդ դասարանների համար՝ 30մ)
- Վագր 500մ (3-րդ դասարանների համար՝ 4 x 50 մ փոխանցումավազք)
- Թենիսի գնդակի նետում թափավազքից,
- Չեռնաքանդ,
- Չզուկներ (աղջիկների համար՝ ձեռքերի ծալում և ուղղում):

Բացման հանդիսավոր արարողության ժամանակ մասնակիցներին ողջունեց և հաջողություններ մաղթեց ԼՂՆ Ազգային ժողովի գիտության, կրթության, մշակույթի, երիտասարդության հարցերի և սպորտի մշտական հանձնաժողովի նախագահ Արմեն Սարգսյանը:

Բացման արարողությանը մասնակցում էին Ազգային ժողովի պատգամավորներ, ԼՂՆ կրթության և գիտության փոխնախարար Արմեն Սարգսյանը, ԼՂՆ ԿԱ սպորտի պետական կոմիտեի նախագահ Ռազմիկ Զովսեփյանը, հյուրեր, լրատվության ներկայացուցիչներ:

Այնուհետև թիմերի ավագները ԼՂՆ օրի-

ներգի հնչյունների ներքո բարձրացրին Ազգային ժողովի գավաթի խաղարկության դրոշմը:

Երկօրյա մրցապայքարից հետո հայտնի դարձան հաղթող դասարանները, անհատական լավագույն ցուցանիշներ ցույց տված աշակերտները և վերջապես փոխանցված գավաթի այս տարվա հաղթողը:

Միանգամից նշենք, որ բոլոր չորս դասարանների մրցապայքարում հաղթող ճանաչվեցին Չաղարի շրջանի Մեծ Թաղերի միջնակարգ դպրոցի դասարանները, որոնք էլ իրավունք նվաճեցին հունիս ամսին մասնակցելու Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի գավաթի խաղարկության եզրափակիչ փուլին: Հիշեցման կարգով նշենք, որ անցյալ տարի մեր հանրապետության թիմը,

որի կազմում ընդգրկված էին նույն դպրոցի երեք դասարանները և Շուշիի Մուրացանի անվան ավագ դպրոցի 6-րդ դասարանը՝ մասնակցելով ՀՀ Ազգային ժողովի գավաթի խաղարկությանը, գրավել էին երկրորդ տեղը:

ԼՂՆ Ազգային ժողովի փոխանցված գավաթը երկրորդ տարին անընդմեջ նվաճեց Մեծ Թաղերի, միջնակարգ դպրոցի թիմը՝ ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչ, 2011-2012 ուստարվա լավագույն մանկավարժ Ռոբերտ Ավետիսյանի գլխավորությամբ:

Թիմային մրցապայքարում երկրորդ տեղը գրավեցին Ստեփանակերտի հ. 1 հիմնական դպրոցի, իսկ երրորդ տեղը՝ Մարտունու շրջանի հավաքական թիմերը:

Ըստ դասարանների, երեք դասարաններում երկրորդ տեղը գրավեցին Ստեփանակերտի հ. 1 հիմնական դպրոցի դասարանները, իսկ երրորդ դասարանների պայքարում՝ Մարտունու շրջանի Բերդաշենի միջնակարգ դպրոցի 3-րդ դասարանը:

Երրորդ տեղերը գրավեցին.

- 3-րդ դասարան - Ստեփանակերտի հ. 1 հիմնական դպրոց
- 4-րդ դասարան - Մարտունու շրջանի Սոսի միջնակարգ դպրոց

- 5-րդ դասարան - Շուշիի Մուրացանի անվան ավագ դպրոց

- 6-րդ դասարան - Մարտակերտի հ. 1 հոսքային դպրոց

Մրցանակային տեղեր գրաված թիմերը ԼՂՆ Ազգային ժողովի կողմից պարգևատրվեցին պատվոգրերով և արժեքավոր նվերներով: ԼՂՆ Աժ պատվոգրերի արժանացան նաև ըստ դասարանների մրցանակային տեղեր գրաված դասարանները: Պարգևատրումները կատարեց և հաղթողներին շնորհավորեց ու հետագա մարզական հաջողություններ մաղթեց ԼՂՆ Ազգային ժողովի փոխստանակ, ԼՂՆ թեթև աթլետիկայի ֆեդերացիայի նախագահ Արթուր Թովմասյանը:

Հաղթող թիմերին ԼՂՆ կրթության և գիտության նախարարության կողմից շնորհվեցին դիպլոմներ, իսկ հաղթող դասարանները պարգևատրվեցին պատվոգրերով, բոլոր աշակերտներն ու նրանց ուսուցիչները խրախուսվեցին դրամական պարգևով: Պատվոգրերով և հուշանվերներով պարգևատրվեցին նաև հինգ մրցածներում լավագույն արդյունքներ ցույց տված աղջիկներն ու տղաները:

Պարգևատրումները կատարեց և հաղթողներին շնորհավորեց ԼՂՆ կրթության և գիտության փոխնախարար Արմեն Սարգսյանը:

Ըստ դասարանների՝ անհատական հաշվարկով հաղթող ճանաչված աղջիկները և տղաները պատվոգրերի և դրամական խրախուսանքի արժանացան ԼՂՆ ԿԱ առընթեր սպորտի պետական կոմիտեի կողմից: Պարգևատրումները կատարեց բաժնի վարիչ Արթուր Ավանեսյանը:

Ուրախալի է այն փաստը, որ աշակերտների կողմից ցույց տրված արդյունքները զգալիորեն բարձր էին նախորդ տարիների արդյունքներից, որը նշանակում է՝ թե՛ աշակերտները և թե՛ ուսուցիչները ավելի մեծ պատասխանատվությամբ են նախապատրաստվում այս կարևոր ու ավանդական մրցումներին:

Մեկ անգամ ևս շնորհավորենք Մեծ Թաղերի միջնակարգ դպրոցի աշակերտներին և նրանց ուսուցիչներին այդ մեծ հաղթանակի համար ու ցանկանանք նույն հաջողությամբ համրես զան ԳՀ Ազգային ժողովի գավաթի խաղարկության եզրափակիչ փուլում և նվաճեն ՀՀ Աժ փոխանցված գավաթը՝ հաշվի առնելով նաև այն փաստը, որ մեր աշակերտներն արդեն ունեն մնացած մրցումների փորձ ու հնարավորություն:

Սուրաթ ՇԱՀՐԱՄԱՆՅԱՆ

ՎԵՐԶԻՆ ԶԱՆԳ

Այսօր բաժանման օր է մեզ համար, եվ մենք տխուր ենք, ծանր է ու դժվար, թե ինչպես անցան տարիները շուտ, Կարծես երեկ էր՝ փոքր էինք, անփույթ:

Սակայն տարիներն իզուր չեն անցել, Դաստիարակվել ենք և ամուր կոփվել, Պարտական ենք մեր ուսուցիչներին եվ շատ սիրելի մեր ծնողներին:

Մեր շատ սիրելի ուսուցիչներ հարազատ, Մենք երջանիկ ենք ձեզանով, հպարտ, Շատ հարազատ եք դարձել մեզ համար, Ձեզ չենք մոռանա, կհիշենք երկար:

Դուք մեզ տվել եք կյանքի դասերը, Մեզ վերաբերող ուրույն մասերը, Իրոք, հրաշք է կյանքը մեզ տրված, Որ պարզել է Արարիչն Աստված:

Մենք խոստանում ենք լինել անվանի, Մեր ազգի համար անձինք պիտանի, Որքան կարող ենք, ամեն ինչ կանենք, Մեր հերոս ազգին արժանի լինենք:

ՄԵՐ ՍԻՐԵԼԻ ՈՒՄՈՒՅՈՒՆՆԵՐԻՆ

Մեր սիրելի ուսուցիչներ հարազատ, Ողջ հայերս ձեզանով ուրախ ենք, հպարտ, Որ գիտուն եք և խելացի, և անճառ, Համեստությամբ Մարդ եք մեծ ու մեծատառ:

Որքա՜ն եք դուք չարչարվել ու տանջվել, Ցավոք, դա շատ քչերն են հասկացել, Ամեն մեկի ցավն իրենն է ցավալի, Պայքարել եք մեր այս կյանքում ցավով լի:

Շատ հաճելի հուշեր ունեն իմ սրտում, Դպիրներիս հարգանքով եմ միշտ հիշում, Այն ժամանակ, ցավոք, մենք չենք հասկացել, Մեծությունը ափսոս, որ չենք զգացել:

Փռք ու պատիվ ձեզ բոլորիդ, դպիրներ, Դաստիարակեք ազգի համար կտրիճներ, Ազգն ուժեղ է գավակներով քաջազուն, Դուք դարձել եք վարար գետի հորդ ակունք:

**Վուրդյա ԲԱԲԱՅԱՆ
Շուշիի Դազանցեցոց տաճարը
վերակառուցող գլխավոր վարպետ**

Լ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԻ «ՆՇԽԱՐՆԵՐԸ»՝ ՆԱԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

6 չեն ձգում գիտնական-բանասերի պրպտուն մտքի, ստեղծագործական երևակայությամբ կատարած հայտնագործությունների վրա: Առավել՝ խորհելու տեղիք են տալիս:

Կարևորն այն է, որ Լ. Հարությունյանը կարողանում է բացել պատմական անցյալում Արցախի կյանքում ճակատագրի բերումով տնտեսական, առավել ևս՝ քաղաքական իրավիճակների վրա դարերի ընթացքում ծանրացած վարագույրը, հետաքրքիր մեկնություններով բացահայտում է հայ ժողովրդի արցախյան հատվածի հուշարձանների ներքին գաղտնիքները՝ կապված հոգևոր ու նյութական արժեքների ճանաչողական ու դաստիարակչական նշանակության հետ:

Նշանակալից են Լ. Հարությունյանի կողմից կատարված պատմական, աշխարհագրական, կենցաղային միջավայրի նկարագրությունները և միաժամանակ կատարվող ստուգաբանությունը: Լ.Հարությունյանը պե-

ղեց, ուսումնասիրեց հայրենի լեռնաշխարհը, ճանաչեց հայրենի ծառը, թուփը, չենը, ձորը, պատմական կրթողը, մոտիկից շփվեց ժողովրդի հետ, ուսումնասիրեց նրա կենցաղը, միստոկացը՝ հրապարակ հանելով 5 հատորանոց աշխատություն՝ հայ ժողովրդի Արցախի հատվածի բանավոր ստեղծագործության գանձերը և իր արժեքավոր լուսան ներդրեց հայ բանագիտության մեջ: Լ. Հարությունյանի «Նշ-խարների» բանահյուսական ու ազգագրական արժեքն առաջին հերթին հետևյալում է.

«Ինչ էլ որ պոկես թռչող ժամանակի բերանից, թեկուզ մի փոքրիկ, չնչին թվացող մի աղվանագ, լինելու է միակ ու թանկագին, մեր ազգուտակի հիշատակի պես սիրելի»,- գրում է Լ. Հարությունյանը: Բոլոր ժողովածուներում էլ մենք տեսնում ենք հեղինակի անսրող սերը, հարգալից վերաբերմունքը բանահավաքչությանը, ազգագրությանը զբաղվող մարդկանց հանդեպ:

Լ. Հարությունյանի «Նշխարների» 5 հատորակից դուրս չի մնացել հայրենի Արցախի կյանքին ու կենցաղին վերաբերող ազգագրական որևէ դրվագ, որի գիտական, բանահյուսական արժեքն անչափ մեծ է: Ըստ հեղինակի՝ «հայ ժողովուրդն ունի ազնվատոհմիկ պատմություն: Նա ի սկզբանե սուտ ու կեղծիք չի խառնել իր պատմությանը»:

Հայ ժողովրդի արցախյան հատվածի սովորություններն ու վարքբարքն իրենց ակունքներով մաքրամաքուր են ու ժողովրդական: Ահա թե ինչու բոլորի կողմից ընդունված են ու սիրելի:

Հայ ժողովրդական բանահյուսության, ազգագրության ուսումնասիրությունը ազգային ինքնաճանաչողության զարգացման գործն է, նաև՝ Արցախի հնագույն պատմությունը աշխարհին հաղորդելու միջոց:

«Ի ծննդե մերված են քո ոգու գեղեցկությանը, ինչպես Արևին: Հավիտենական հայ, հավիտենական Արև»,- գրում է բանահավաք-

ազգագրագետ, նաև մանկավարժ ու բանագետ Լ. Հարությունյանը:

Արցախցին գիտի իր բառ ու բանի արժեքը: Ահա թե ինչու իր խոսքն ու գրույցը գրի առնողին միշտ էլ օրինել է՝ «Պերանդ քաղցր կենա: Ներակ տեսնամ Աստված հար-հավիտենական կյանք տա քեզ, աշխարքս քզանավ լիա-նա...»:

Լ. Հարությունյանը հասցրեց գրել իր 5-րդ գիրքը, այն համոզմունքով, որ մահվանից հետո հիշատակը չի թառամի: «Հուսով եմ, որ պետք կլինեն իմ ժողովրդին մահվանից հետո էլ»,- գրում է Լ. Հարությունյանը: Երիցս ճիշտ է ասված: Գործն է անմահ...

**Անահիտ ԱԹԱՅԱՆ
Արցախի պետական
համալսարանի հայ գրականության և
լրագրության ամբիոն**

ԼՈՒՍԱՐԱՐ հմբագիր՝ ՍԿԵՏԼԱՆԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ	Հիմնադիր՝ «Լուսարար» ՓԲԸ	✉ Ստեփանակերտ, Հ. Թումանյան փ. 111, ☎ 94-38-99, E-mail: gorctert@mail.ru	Մեջբերումների եւ փաստական տվյալների ստուգությունն ապահովում են հեղինակները: Թերթը ընթերցողների հետ գրագրություն վարելու պարտավորություն չի ստանձնում:	Տպագրվում է Ստեփանակերտի «Դիզակ պլյուս» ՍՊԸ-ում: Տպաքանակ՝ 3171: Ծավալը՝ տպագրական 2 մամուլ: Ստորագրված է տպագրության՝ 31.05.2013թ.:
---	---------------------------------------	--	---	---

«Լուսարար» թերթը տարածվում է միայն բաժանորդագրությամբ: